

לשמחתי, ניתן לומר, כי קיימת התחלה של רצון טוב לביצוע רעיונות אלה הן במגזר הכפרי, והן במגזר העירוני. כבר קיים שיתוף כוח ברמת הגולן, בנגב המערבי, והתחלה בגליל המזרחי. אך אלה ניצנים ראשוניים, החייבים טיפוח ממלכתי, תוך עודד תכנוני.

קביעת קריטריונים קרקעיים

ליאוד גולדנברג אברהם עמיאל

לידי ביטוי בתכונות קרקע וסובב, ועל פיהן ניתן לתכנן.

ב. הגדרת מונחים.

תכנון: שיטה כמותית, שישומה בהתאם לתפיסה חברתית שלטת יביא לאופטימום תועלת לאדם תוך השקעה מינימלית.
נופש: צורך נפשי ופיזיולוגי, שיש לאנשים אשר ספקו צרכים בסיסיים יותר; הוא מתבטא לרוב בפעילויות רצוניות שונות. מאלה המקובלות עליהם לצורך פרנסתם.
נוף: רשמים הנוצרים אצל אדם בעת הבחנה בסובב, תוך היותו מעורב בו במידה כל שהיא.

ג. קריטריונים קרקעיים וסביבתיים לתכנון נון נופש.

כקריטריונים שמשו:

1. כמות היחידות הגיאומורפולוגיות ביחידת שטח לתכנון (מתן ערך כמותי ל„דראמטיות“ ו„רב גוניות“ של נוף);
2. חברת הצומח בשטח הנבדק ומידת תיאומה למטרות נופש כרכיב ערכי וכאלו מנט נופי. נבחנו — בהקשר לעבודה זאת, תוך דגש על הדרישות הקרקעיות: חברת אורן ירושלים ופרח קטן עליים, חברת האלון המצוי ואלה א״י, חברת החרוב ואלת המסטיק ואגד הלענה החד זרעית.
3. נוחות אקלימית ביחידת שטח לתכנון

איסוף, אירגון ועיבוד ממוכן של נתוני קרקע וסובב — נתונים הנמצאים מפוזרים במוסדות רבים בארץ — מאפשרים את קביעת פוטנציאל שטח למטרות עיור, חקלאות ונופש. בנייתה של מערכת דרישות מדרגית להקצאת שטחים ובחינת פוטנציאל אזור נתון לאורה, הניבו הצעת שימוש אופטימלי בשטחים, שלפיה נמנע הצורך „לאנוס“ את הקרקע והסובב; באופן זה אף נמנעו קונפליקטים בהקצאת שטחים. קריאה נכונה של היצע שטח (הפוטנציאל שלו) ההבנת הקשרים הקיימים בין תכונותיו אפשרו פישוט הפונקציה המתארת את הבסיס הפיזי העומד לרשות המתכנן.

א. קרקע כנציג הביוספרה

הקרקע — בעבודת מחקר זאת — שימש כנציג עיקרי של הביוספרה. הוא תוצר שלה, ומקיים יחסי גומלין עם יתר רכיבי הסובב: עם עולם הצומח, עם עולם החי, עם ההידרוספרה ועם האטמוספרה. האדם אף הוא תוצר של הביוספרה, ומתורגם אם לחיות במרבית הנוחיות בתחום צר למדי של תנאי סובב. בתחום זה נמצאים קרקעות בעלי איפיונים ומוגדרים. תכונות ביוספרה המרכיבות את הנוף, וכאלה המשפיעות על הנוחות הפיזיולוגית (שניהם אלמנטים חשובים בשטחי נופש), באות

בשעות 08.00, 14.00 ו-20.00. לכל רכיב ניתן ניקוד אשר חושב בכל יחידת שטח ל-תכנון. ניקוד זה מבטא את פוטנציאל היחידה לתכנון, ביחס ליחידות אחרות. ד. ביטוי הקריטריונים באמצעות תכונות מפתח.

ניתן לבטא תכונות קרקע וסובב באמצעות תכונות מפתח, במקרה והקשר ביניהן הדוק (מקדם המתאם גבוה) מקדמי מתאם (דוגמאות אחדות):

מקדם המתאם	לתכונה	בין התכונה
-0.9122	%חול בחתך	% חרסית בחתך
0.6444	%גיר בחתך	%סילט בחתך
-0.86116	תפנית (מעלות)	%חול בשכבה עליונה
0.8500	% שיפוע	% חול
-0.9328	% שיפוע	% סילט

של משאבי קרקע בהתאם לפוטנציאל שלו. מודל דומה ניתן לפיתוח לגבי חלקים אחרים של א"י.

(הערות: בתקציר זה לא נדונו הנושאים: גורמים קרקעיים ובע"ח - קשר והשפעה; ההתייחסות לחברת הצומח היתה אל חברות צומח בקלימקס משוער, תוך הנחה כי הטור הסוקצסיוני הטבעי לא יושפע; אין התייחסות אל גורמים הינזוכיים-חברתיים-ערכיים העשויים להשפיע באופן מכריע על השיקול בעת קביעת פוטנציאל הנופש של יחידת שטח ולתכנון; ה"אלגוריתמים שפותחו במהלך העבודה ורשימת ספרות מופיעים במאמר:

דוגמא לפונקציה מתבטאה תכונות קרקע וסובב (רגרסיה ליניארית)

$$NO8 = 24.468 - 0.0744 \times L - 0.0028 \times H \times 0.009 \times Z \quad R = 0.95062$$

NO8 — יחידות עומס חום בשעה 08.00.

L — מרחק מהים.

H — גובה מעל הים.

Z — עומק קרקע.

N — מספר יחידות נוף.

AS — אבניות וסלעיות.

R — מקדם המתאם המרובה הליניארי.

ניתן לסכם:

Soil and environment criteria for regional landscape and leisure planning (in pre-paration).

בא"י המערבית קיימות מספר תכונות מפ-תח של קרקע וסובב שבהן ניתן להשתמש כקריטריונים לתכנון להקצאה אופטימלית.

